

מכונית הפלא

מאת: א. גבריאל-ה. שטרם

סיפור הרפתקאות מופלא ודמיוני על ילד שזכה ב"שעת קסמים" ומה אירע לו. ספר זה הוא העתק מצולם של הספר המקורי, אשר ראה אור בשנות החמישים של המאה העשרים. מחמת הנוסטלגיה, לא שונה בו דבר. האיורים והעטיפה אף הם מקוריים, פרי מכחולו ועפרונו של ולטר טריר, המאייר הראשון והמיתולוגי של ספרי אריך קסטנר, שהיה בן דורם של מחברי "מכונית הפלא."

מספר עמודים: 116

http://opus.co.il/product_reviews_info.php?products_id=794&reviews_id=321

נמצא המפתח האבוד של "מכונית הפלא"

על ידי חיים נוי תאריך הוספה: ראשון, 16 יוני 2013

<http://www.haaretz.co.il/literature/1.1512797>

זה 45 שנה אני מנסה לפענח את תעלומת "מכונית הפלא", ספר מופת לבני נוער הרצוף עלילות דמיוניות, חייכניות ובעלות מוסר השכל. הנס שטרם ואולגה גבריאל, סופרי העלומים של הספר שתורגם ופורסם בישראל ב-1960, הציתו את דמיוני ואת דמיונם של רבות קוראים. שנים רבות שקדתי לנסות ולאתר ספרים נוספים פרי עטם של מחברי "מכונית הפלא", שנכתבה בגרמניה סמוך לשנת 1929 ויצאה לאור זמן קצר לאחר מכן - ומאז נעלמו עקבותיה, ביחד עם ההוצאה לאור שלא שרדה.

איש לא ידע לפתור את החידה: מי היו הסופרים, האם היו יהודים ומה אירע להם? האם פירסמו ספרים נוספים? גם רשת האינטרנט לא סיפקה את התשובה. לא היה בה שום מידע רלוונטי, למעט האפשרות לרכוש את ספר המקור בחנות לספרים עתיקים בגרמניה. גם בנו של המו"ל הישראלי, אחיאסף, ידע לספר רק שהטקסט הישן מצוי בוודאי במחסן ההוצאה, שעברה מאז למשכן חדש. גם על המתרגמת אלישבע קפלן לא היה אפשר לברר פרטים.

וכל אותן שנים היה הפתרון מצוי על סף ביתי בתל אביב. שם המשיך הנס שטרם בעמל יומו, ומוחו הקודח היה רוקם לו המצאות וסיפורים ועלילות שלא היה להם קונה. ב-1949 מת שטרם בתל-אביב במחלת כליות קשה. בנו, הפרופ' הנס שטרם, מתגורר עד היום עם אשתו חוה בביתם ברחובות, רוויים בזיכרונות על תקופה שהיתה ואיננה ועל מכונית הפלא שריתקה רבבות בני נוער בגרמניה, באיטליה, בצ'כיה וגם בישראל.

ספר הנוערים "מכונית הפלא" (Das Wunderauto) "מספר על שעת הפלאים שבה מתגשמת כל משאלה העולה על לבו של המבקש. אם מתאווה הוא פתאום לכוס משקה צונן, או אם יחמוד לראות מכונית אדומה ובה דוגמנית מפורסמת, הרי ששעת הקסמים - הבאה לכל אדם פעם אחת בחייו - תגשים את משאלותיו. גם אם הבקשה שולית וחסרת כל משמעות, מיד היא מתגשמת ולזוכה לא נותר אלא להתאבל על החמצה הגדולה שלו, שכן יכול היה לבקש לו כל הון שבעולם.

גיבור הספר - לויץ במקור ומתי בתרגום לעברית - מאחר לבית הספר ומפטיר, אגב הצצה מהירה במחוגי השעון, "הלוואי והיתה לי מכונית עכשיו". בו ברגע מתגשמת משאלתו, ולצדו נעצרת מכונית משונה נהוגה בידי ברנס דמוי לטאה, המביאה את מתי בן רגע לבית הספר, אגב המראה לשחקים והפעלת אין ספור פטנטים שונים ומשונים. המכונית נמצאת, כמובן, בבעלותו מעתה

ואילך, והנהגמר ליטאי מסביר לו את כל נפלאותיה, שאחת מהן היא יצירת מאכלי תאוה בכל רגע נתון. את המכונית אפשר לנעול ולהעלים לחניית לילה. ההפעלה מחדש נעשית באמצעות מפתח קסמים מיוחד שהנער מטמין מאחורי תלולית אבנים.

בהמשך הרפתקאותיו חובר גיבור הספר לנער אחר, והשניים יוצאים למסע הזוי בעיר הגדולה - המתחיל בשינוי שליטי הרחוב והפיכת עמודי התאורה לעמודי גומי, ונגמר בהחשת גדודי עכבישים לעיר הגדולה ובמלחמה ב"רעים". בכל העלילות הסוגניות שזורות הרפתקאות מרנינות שיש להן מוסר השכל, על אהבת הבריות ובעלי החיים, חברות אמת ועוד.

על הספר היו חתומים שני סופרים אנונימיים: א' גבריאל ו' שטרים. אייר אותו ולטר טריר, שאייר כמה מספרי אריך קסטנר. הספר שבה את לבי בנעורי ותפס מקום של כבוד בעידן של ספרי אריך קסטנר, חסמבה ואפילו ספרי ז'ול ורן וטרזן. לימים העברתי לדורות אחרים של ילדים, עד שנעלם. לפני שנים מספר ניסיתי לאתר אותו מחדש, ובסיועו של מאתר הספרים איתמר לוי, השגתי לי עותק משומש כדי שגם בתי הצעירה תוכל ליהנות ממנו. כל אותה עת ביקשתי לעיין בספרים נוספים של אותם מחברים, אך לשווא. לפני שנים אחדות סייע לי מכון גתה, והטיס בשבילי עותק מקורי מן הספר שנמצא בספרייה בגרמניה.

רק לפני זמן קצר האיר את תשומת לבי בעל חנות ספרים חיפאי, כי בנו של שטרים חי בישראל. וכך, לאחר מסע חיפוש של 45 שנים, מאז היותי בן 13, גיליתי בדפדוף קצר בספר הטלפונים את מספר הטלפון וכתובתו של פרופ' הנס שטרים, בנו של הסופר המיתולוגי. התברר כי השותפה לכתיבה היתה אולגה גבריאל, שערכה את הספר. לא ידוע מה עלה בגורלה. נראה שהצליחה להימלט מגרמניה לצרפת, ומאז לא נודעו עקבותיה.

הפרופ' הנס לודוויג שטרים (בן 84), לוץ כפי שהוא מכונה בפי בני משפחתו, ושהוא גם גיבור הספר "מכונית הפלא", מתרווח בכורסתו ונזכר בערגה בשנות ילדותו. פרופ' שטרים הוא סגן אלוף בדימוס וגיאופיסיקאי, ששירת עד שיצא לגמלאות בוועדה לאנרגיה אטומית. "אבא היה שוכב אתי ועם אחותי במיטה ומפליג בסיפורי הרפתקאות דמיוניים. הוא היה ממציא לנו סיפורים ועלילות בפרטי פרטים על מקומות שכלל לא ביקר בהם. הסיפורים האלה היו התשתית לספר מכונית הפלא". שטרים מספר גם כי הספר שבה בשעתו את דמיונם של הקוראים, והיו כאלה שסברו כי ראוי להפיק ממנו סרט.

הסופר עצמו היה בעל הוצאת ספרים קטנה בגרמניה, רעיונאי ופרסומאי מחונן. עם עליית היטלר לשלטון התנכלו לו הרשויות והוא נעצר, עד שבשנת 1934 עקר עם משפחתו לשווייץ. שטרים הבן היה אז כבן 15. שותפו לעסקים של אביו בשווייץ מת

ועמו נגזז החלום הכלכלי. כך מצאו עצמם בני משפחת שטרים עולים לארץ-ישראל ב-1935. שטרים לא מצא את מקומו בארץ וגם נכשל בעסקים. היה לו דמיון מפותח והוא המציא המצאות שלא היה להם ביקוש, כמו מקטרת שפולטת עשן בצורות גיאומטריות או מכשיר משולב לספיגת דיו מעטים נובעים וגם מאזניים לשקילת מכתבים. בין לבין ניסה שטרים את מזלו ברוכלות ובמכירת מוצרי סדקית ובדים, ללא הצלחה.

וכך נסע שוב לחפש את מזלו באיטליה. הוא לקח את אשתו ובתו והמשפחה נסעה למילאנו, ואילו בנו נותר לסיים את חוק לימודיו בגימנסיה בן יהודה בתל-אביב. במשך הזמן חזרו גם אביו ומשפחתו לארץ. הם התגוררו ברחוב רופין (אז שבטי ישראל) בתל-אביב. הנס שטרים מת בן 64, ונקבר בבית העלמין בנחלת יצחק. שטרים הבן מחזיק בביתו כמה עותקים של הספר המקורי ושל ספרים נוספים שתורגמו לצרפתית, צ'כית ואיטלקית וכמובן, לעברית. את הספר בעברית לא קרא עד היום, הוא מספר. "פשוט, לא יצא לי". הוא משתעשע עם זאת בתקווה שהספר ייצא במהדורה חדשה.

הספר "מכונית הפלא" נגמר לאחר שהנערים מאבדים את מפתח הקסמים, וממילא את מכונית הפלאים שלהם. הסופר פונה לקהל הנערים ומספר להם כי אם ימצאו מפתח משונה ומעוקל מאחורי אבן בשדה, ייתכן שזה המפתח למכונית הפלא. גם פרופ' שטרים ואשתו חוו משתעשעים באפשרות שמכונית הפלא תקום לתחייה, והיא שוב תמריא ותהנה בני נוער שוחרי הרפתקאות.

הפרופ' שטרים, בנו של מחבר "מכונית הפלא", אוהז בידיו את תמונת אביו, הסופר הנס שטרים, והטופס המקורי של "מכונית הפלא" שיצא לאור בגרמניה, 1929